

בגדר לאברויי ולא לאוקמי, ולכן אסורה בעיקרון.

ב. לדעת החזו"א זמירה האמורה בתורה אינה אלא בגפן בלבד.

ג. יש להסתפק לדעתו בגידולים דומים אחרים שהזמירה גורמת לצימוח חזק.

ד. בגידולי סרק י"ל שהזמירה אינה אסורה מהתורה.

ה. בגידולים חד-שנתיים יש מקום לומר שהזמירה בהם אינה אסורה מהתורה, אולם האו"ש, הרב זצ"ל והגרמ"ט סוברים שזמירתם אסורה מהתורה. עם זאת יתכן שגם הם יתירו בגידולי סרק. ו. למעשה, יש לחוש איפוא שגיזום שנועד לעורר גלי פריחה חדשים אסור מהתורה ויש להתירו רק ע"י נוכרים. (וגם אם נניח שאיסורה רק מדרבנן מכיון שהיא לאברויי הרי היא אסורה למעשה ע"י ישראל).

ז. גם מי שסומך על היתר המכירה ופרנסתו תלויה בגלי הפריחה הנוספים מכיון שיש לחוש שזמירה זו אולי אסורה מהתורה, לכתחילה אין להתירה ע"י ישראל וכשיש אפשרות ע"י נוכרים מן הראוי שיזמור ע"י נוכרים. (ועי' סימן כ"ג העוסק בנושא דומה).

ואדרבה, מסוגיית הירושלמי מוכח שכיסוח אורז אינו זימור מהתורה, שא"כ מה היא הסתירה בין נטילת עלה מאשכול לכיסוח אורז? הרי נטילת עלה היא בודאי תולדה, שאינה דומה לזמירה עצמה, שהיא גיזום הענף לשם הצמחה. ואפילו נטילת ענפים יבשים, או ענבים מהגפן, אינה זמירה (עיין פירוש הר"ש לפר"ב מ"ב מיבלין ענבים יבשים וי"ג ענפים יבשים ומוכח שאין זו זמירה). וק"ו נטילת עלה מהאשכול! ואם כיסוח אורז הוא זימור דאורייתא מובן מדוע הוא אסור אפילו לאוקמי, בעוד שנטילת עלה מהאשכול מותרת כשהיא לאוקמי! אלא ע"כ זוהי כוונת הירושלמי, כיון שבשניהם, גם בכיסוח אורז וגם בנטילת עלה, האיסור מדרבנן, ומדוע ר"ש מתיר בעלה ואוסר באורז? ותירץ הירושלמי דעלה הוא לאוקמי ואורז הוא לאברויי, וזוהי גם כוונת הרמב"ם.

(ולדעת פאה"ש עפ"י הגר"א [סי' כ' ס"ק ז'] לא נחלקו בדבר ר"ש ורבנן אלא ת"ק מודה לר"ש שנוטל הוא את העלה מהאשכול בשביעית משום שהוא לאוקמי).

סיכום

א. זמירה זו שנועדה לעורר גל פריחה היא

סימן כג

קטיף יחורים בשביעית

שאלה

הפריחים. האם הדבר מותר בשביעית?

תשובה

הרב נחום רכל רצה לדמות זאת לקציצת בתולת שקמה בשביעית שאסורה, משום

במשתלת הפריחים בעצמונה קוטפים יחורים ומשווקים אותם, וזוהי פרנסתם העקרית מצמחים אלו. אולם קטיף זה מהווה מעין גיזום, המגביר את צמיחת

אינה לזמירה אלא לקטיפת יחורים. ובתולת שקמה שאני, שעיקר קציצתה להצמחה ולא לשימוש בקורות. ואולי זה החילוק בין בתולת שקמה לסדן השקמה, בסדן השקמה הכוונה גם לקורות ולא רק להצמחה, משא"כ בתולת שקמה עיקרה בקציצתה להצמחה ולא לקורות, וצ"ע. ונראה לדחות סברה זו מהא דהמחליק (שביעית ד' ג'), כלומר קוצץ שלושה אילנות זה בצד זה אסור לו לשרש שהרי מתקן את הארץ (שביעית ב' ג'). אע"פ שכוונתו לאילנות, אולם כיון שהדבר מועיל גם לקרקע — אסור. מיהו שם יכול לקצוץ מעל הקרקע ומכיון שהוא משרש לגמרי מוכח שכוונתו גם לתיקון הקרקע. אך כאן אין לו ברירה, אלא לקטום גם כשכוונתו ליחורים בלבד, אע"פ שהוא גוזם בכך את הפרחים ומצמיחם. ועיין מש"כ לעיל סי' ג' על כוונות שונות במעשה אחד.

ויש לדון בדבר מנקודת ראות אחרת. דהנה החזו"א (שביעית כ"א י"ד) התיר מלאכות דרבנן לאוקמי פירא. ונימוקו עימו שהיתר לאוקמי הוא משום מניעת הפסד ולא בגלל שאינה מלאכה. וכך דייק מלשון הרמב"ם והריטב"א.

וא"כ י"ל שמכיון שגידול זה עיקר פרנסתו מקטיפת היחורים, ואם לא יקטפו את היחורים יהיה כאן הפסד גדול¹, וכל

שזוהי עבודתה. אף כאן זוהי עבודת הפרחים. והכוונה בקיטוף לשתייהן גם ליחורים וגם לפרחים שנותרו. וא"כ הדבר אסור לכאורה.

ואכן הדמיון לבתולת שקמה הוא נכון. אלא שצ"ע אם קציצת שקמה אסורה מהתורה או מדרבנן. שיטת הרשב"ם בב"ב (פ' ב') שהיא עבודה מהתורה. אולם החזו"א סובר שרק בגפן הזמירה אסורה מהתורה ולא בשאר דברים. ומש"כ הרשב"ם שהיא מהתורה — לאו דוקא. ויתכן שזמירה המעוררת צמיחה כמו בגפן אסורה גם ביתר העצים, ושקמה אולי נחשבת לעץ מאכל ולכן סובר הרשב"ם שהיא אסורה מהתורה (עיין מש"כ לעיל סי' כ"ב). אך בעץ סרק כו"ע יודו שהוא מדרבנן. וכמו שכתבו האג"ט והחזו"א שנטיעת עץ סרק היא רק מדרבנן משום שאין לעצים קדושת שביעית. וצריך לומר שגם הזמירה היא מדרבנן שהרי זמירה היא תולדת זריעה אלא שהתורה אסרתה. ולא מסתבר לומר שנטיעת סרק תהיה אסורה רק מדרבנן בעוד שזמירה שהיא תולדתה תיאסר מהתורה. ולכן י"ל שבמקום שהנטיעה אסורה רק מדרבנן גם הזמירה תהיה אסורה רק מדרבנן.

אמנם גם איסור דרבנן אסור. אלא שבאיסור דרבנן יש מקום להקל אם כוונתו

תולדת זריעה ולדבריו קטיף כזה יהיה אסור. מיהו יתכן שלא נאמר הדבר אלא בקציר פירות העומדים לאכילה. אך בפרחים אין איסור קצירה מהתורה כלל כי אין להם קדושת שביעית וממילא אין בהם תולדת זריעה. ועי' חוות בנימין (ח"א ט') שחולק על החזו"א וסובר שאיסור קוצר הוא מדין בעלות זוהי עבודת הארץ, כלומר הבעלות על הארץ. ובפרחים שאין בהם קדו"ש אין איסור בעלות.

ובמעדני ארץ (שביעית סי' ג' אות ח') כ' שקצירה שיש בה תועלת לצורך אחר אף היא בכלל קצירה. ודייק זאת מל' הרמב"ם שכתב (פ"ב ה"א): "שקצר לעבודת הארץ או שבצר לעבודת האילן". ר"ל שהתורה שאסרה קצירה התכוונה גם לקצירה שכוונתה לא הפרי אלא טובת הקרקע או האילן. וא"כ בנ"ד שאין איסור קצירה מהתורה, ואפילו לא מדרבנן, אין לאסור את הקטיף בגלל תועלת אחרת שיש בו.

(עיין סי' כ"ב שיש לחוש בנידון דידן לאיסור זמירה מהתורה ולכן אין להתיר קטיף יחורים, שמטרתו גם צמיחת הפרחים, ע"י ישראל אלא ע"י נוכרים).

הגידול יהיה לשוא — לכן נראה שלא שונה מכל לאוקמי שמותר בגלל ההפסד. ואע"פ שכאן הוא גם לאברויי, מכיון שאם לא יקטפו היחורים יפסידו הכל, לא אכפת לנו שיש כאן גם לאברויי, משום שלא בגלל המלאכה שבדבר התרנו, אלא בגלל ההפסד שבדבר. ואה"נ, אם היינו דנים מצד המלאכה — היה מקום לאסור בגלל שזוהי מלאכה גם לאברויי.

ונראה שאם נאמר שלא כהחזו"א, שההיתר הוא בגלל הפסד אלא שלאוקמי אינה נחשבת למלאכה, אולם כאן הוא גם לאברויי והר"ז מלאכה.

וצריך עיון אם קטיף פירות שגורם גם צמיחה לעץ מותר, משום שאין עיקר כוונתו להצמיח.

ויש להסתפק בנ"ד עפ"י מש"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' שמיטה ה"א: "או שקצר לעבודת הארץ", ושם בהלכה כ"ב: "ואם בצר לעבודת הקרקע או האילן אסורה מהתורה". ולכאורה גם בנ"ד כך הוא. אם קוטף יחורים ובו זמנית מעוניין גם בהתפתחות גידולו של הפרח הר"ז קוצר לעבודת האילן ואסור. ועי' חזו"א (סי' י"ז ס"ק ג') שהתורה חידשה בשביעית שקצירה יש בה גם מעין

סימן כד

גיזום עלים בעצי אתרוגים

תשובה

פאה"ש (סי' כ' ס"ד) הביא את הדין שמותר ליטול את העלה מעל האשכול בשביעית. הרמב"ם לא הביא הלכה זו, שנאמרה ע"י ר"ש במשנה כי הוא מפרש שר"ש

שאלה

כדי לשמור על נקיונם של האתרוגים והידורם יש צורך לגזום את העלים סביבם כדי שהללו לא ישרטו על ידי הקוצים. מהו לעשות כן בשביעית?